

452 ספר עמוד ז איסורים שאינם נעשים רעלבריות כי אם לשמים יראים

וארחצך במים פי' משליכין הערלה במים (ל) בני בבל מוהלין בעפר משום דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסירך מבור אין מים בו (לא) ועתה מביאין חול לקיים דברי שניהם שהחול נקרא עפר ומים כדאמרינן בחולין פ"ב [נ"ז ב'] עופות מן הרקק נבראו פירש מעפר ומים.

סימן תג [ה]

קידוש השם. ויראת מאלהיך צוה לקדש שמו דכתיב. בפרשת אמור אל הכהנים ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל ותניא בת"כ ממשמע שנאמר ולא תחללו אמור קדש מה ת"ל ונקדשתי אמרה תורה מסור עצמך על קדושת שמי פי' על קידוש השם (א) [שלא] יפקיר אדם במעשיו ובדבריו [באחת] מכל מצות האמורות בתורה ואפי' דקדוק אחד מדברי סופרים כי אם יחבב תורה ודקדוקיה וישמח לבו לקראת המצוות ואפילו אינה מצוה אלא מנהג יهودית ואם יעבירו נראה כעובר מצוה ומפקירה צריך שיהרג על הדבר כדאמרינן בסנהדרין בסוף פ' בן סורר ומורה [ע"ז ב'] בשעת השמד אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור פי' שעת השמד שמכוונים עובדי כוכבים להעביר מצות המקום ולהכעיס לפניו (ב) כי אתא רבין אמר ר' יוחנן אפי' שלא בשעת השמד לא אמרינן אלא בצינעה אבל

תועפות ראם

ובני מערב הן בל"ע עיי"ש. (ל) כוונת רבינו בפי' דלא נימא הפי' מוהלין במים היינו למנוח דמי המינה ולשפוך הדם על המים אבל הערלה משליכין בעפר מה"ש פי' רבינו משליכין הערלה במים ומינה דבבני בבל שמוהלין בעפר פי' ע"כ נותנין הערלה בעפר וכלשון הספר"א פל"ט מכאן אמרו חכמים מכסין את ערלת הדם בעפר הארץ עכ"ל ולשון ערלת הדם הוא מנומנם ונראה דל"ע שם את הערלה והדם בעפר כו' ודלא כמס"כ הנו"ב מה"ח חיו"ד סי' קס"ב וז"ל שבדברי הקבלן (רבי יהודה) שהביא השו"ר י"ד סי' רס"ה לא מוכר ליתן הערלה בעפר רק למול על העפר והיינו הדם יזוב על העפר וזה שהבנו לתת הערלה בעפר אינו מדברי הגאון כו' עכ"ל ולשון העיטור הוא צמחא מהס"א מנהג למחול במים כו' וטפל דם המילה על המים כו' ועיי"ש בהעיסור שהביא לשון הספר"א מכסין את הערלה בעפר ולא זכר שם הדם והוא נכון בספר"א ערלת האדם ודע דחסר בעיסור תיבות דכתיב וארחצך במים לראיה לבני מוצא שמוהלין על המים עיי"ש. (לא) ופי' מה"ש אין מים בו סומכין שלא לימול על המים רק להשליך לעפר כמו לטור כרוי בעפר לשון הגר"ל צביאורו לפד"א פל"ט אות כ"ב. וראיתי להעיר כאן עמ"כ בספר פננה רוא שמות כ"ד ו' עה"פ וישם באגנות וז"ל פרש"י להוציא עליהן שזכנו לבדית במילה וטבילה והרצאת דמים וקשה דבחולין וינמות אמרו אבותינו מלו ולא סבלו וי"ל דהאם אבותינו אברהם יצחק ויעקב קאמר. מהר"ר יעקב עכ"ל. ותמתי דביצמות מ"ז ב' נראה להדיא דאבותינו היינו דמי משם כשיאלו מנהלים וקבלו העורס ודברי רש"י הם דברי ר' יהושע דאמר ההם וגמירי דאין הזהה בלא טבילה ור' אליעזר היא דאמר ההם דאבותינו מלו ולא סבלו וז"ל דאין הזהה בלא טבילה עיי"ש בחור"ה ור' יהושע:

(א) שלא יפקיר אדם במעשיו או בדבריו צמח"א כו' כ"ה בנדרים וכו"ל והנה כבר כתב רבינו לעיל סי' ט"מ וזהו הבורא שיהרג אדם ולא יחלל ש"ס כדתיבא בת"כ ממשמע שנאמר לא תחללו כו' נאמר ונקדשתי מסור עצמך וקדש שמי כו' וא"כ למה חזר ושללו כאן אלא ע"כ דעת רבינו כהרמב"ם בספ"א נ"ח ס"ג ע"כ שם כל מי שדבקו ממנו לעבור על דבר ממוצא בשעת השמד וזהו האדם מחטין להעביר בין מוצא קלות בין חמורות כו' הנה הוא חייב להחיר נפשו ויהרג ואל יעבור כמו שבארנו בט' מה"ע ואם עבר ולא נהרג כבר חלל את השם ועבר על לאו זה וכל"ה ה' ירה"ה פ"ה וכמס"כ בס' משנת חכמים סי' ב' אות א' לפנת פננה לפ"ד הרמב"ם א"ס לא קידש השם במקום שמוחייב לקדש שמו יתברך הוי ג"כ בכלל חילול השם דכתיב ולא תחללו וגו' ונקדשתי וגו' ומדמכו ענין לו ש"מ דא"ס לא קידש הוי מחלל השם ודלא כהסמ"ג לאוין ב' שלא פי' באזהרה דולא תחלל בני שמוחייב למסור עצמו דמלכד דבשל מ"ע עבר על לא חטאה וכבר תמה הסמ"ג בס' דרך מוהליך חלק שני על הסמ"ג. והגאון בעל משה"ח כתב בספרו ליישב תמיהת הסמ"ג על הסמ"ג מלשון הס"כ שאמר ממשמע שנאמר ולא תחללו וכו' ומה ח"ל ונקדשתי מסור עצמך וכו' משמע מזה דמ"ע היא לקדש אבל מי שעובר ולא קידש אינו עובר בנ"ח ואין כן דעת ההגהות חדשות לסמ"ק סי' פ"ה אות א' שם בזה"ל ומלשון הס"כ דקתי שם ממשמע שנאמר ולא תחללו כו' ומה ח"ל ונקדשתי מסור עצמך על קדוש שמי משמע להעשה והלאו מיטש שייך בהדדי כדעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל וא"כ שפיר כתב רבינו לעיל סי' ט"מ בלאו דולא תחללו הך דח"ל למימרא דאם עבר ולא נהרג מחלל השם ועבר בלאו דולא תחללו וכאן חזר ושנה הך דח"ל לאשמעין מה"ע דונקדשתי שמוחייב למסור עצמו להריגה ומקיים מ"ע ובהרמב"ם ודלא כמס"כ בהע"ש שא"י מ"ב אות ב' שז"ר שם הספר יראה ע"ס הסמ"ג וכו' על שניהם ומפרשים דמלא תחללו הכוונה שאסור לחלל ש"ס כדאי' ביומא פ' יוה"כ ובכ"מ אבל לא ידענו דין דקדוש השם למסור א"ע להריגה ח"ל ונקדשתי וזהו הפי' מי שאינו מקדש השם במ"ג אינו עובר אלא על מ"ע דונקדשתי ולא על נ"ח דולא עכ"ל ובמחכ"ת אינו כן דהיראים כ' דברי הס"כ בנדרים סי' ה' גמ"ע דונקדשתי ובכ"ס ו' בלאו דולא תחללו וע"כ דס"ל כהרמב"ם דלא כהסמ"ג וכ"כ השאלות שם אבל בשעת השמד יהרג ואל יעבור מ"מ כיון דגזירה למעיקרא למילתא הוי קידוש השם וקרינן ב' ולא תחללו את שם קדשי וכו' אה"ו בפרהסיא אית ביה קידוש השם וקרינן ביה ולא תחללו את שם קדשי לאו דוקא הנה"ה הרי מוצא דנס עובר בלאו א"ס לא נהרג בשעת הגזירה או בפרהסיא וז"ל מש"כ השאלות ולא תחללו את שם קדשי לאו דוקא הנה"ה לחוד דבדאי עבר ג"כ על המ"ע דונקדשתי א"ס לא נהרג ואם נהרג ולא עבר קיים מ"ע אלא רישא דקרא נקט ור"ל וגו' ונקדשתי. ודקדק רבינו לומר במעשיו או בדבריו לאסוקי דאם מבטלין ממנו מ"ע יעבור ואל ייהרג וכמס"כ הרמ"א ביו"ד סי' קנ"ז סעי' א' דלא עבד ולא מידי מעשה גידים כי אם שם ולא חטאה: (ב) ולהכעיס לפניו. כוונת רבינו לאסוקי היכא דגזירה היא להנחת עמנן

ספר עמוד ואיסורים שאינם נעשים רע לבריות כי אם לשמים יראים רבו

בפרהסיא אפי' ערקתא דמסנא פי' מנהג יהודית שהנהג (ג) לתרבות ולקידוש השם וכמה הוא פרהסיא אמר ר' יעקב אין פרהסיא פחות מעשרה בני אדם ותניא אחות דר' אחאי (ד) בר אבא אתיא תוך תוך כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב הבדלו מתוך העדה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה ומה להלן כולוהו ישראל אף כאן כולוהו ישראל פי' כל העשרה יהיו ישראל ותניא נמי בת"כ יכול ביחידים ה"ל בתוך (ה) בני ישראל בסובובין ומצוה זאת אע"פ שאין בה כי אם עשה (ו) שקולה היא לפני

תועפות ראם

דאי לאו שעת הגזירה מיקרי וכמ"כ הש"מ לכתובות ד"ג. אבל כאן שכל עיקר לא גזרו אלא להנחת עמלן אינו שעת השמד כו' ישו"ס. וזהו ש"כ הגמ" פ' בן סורר ומורה הא ללא מקשה הא אסתר שעת גזירה הו"י משום דלא מקרי גזירה אלא כשהגזירה מיוחדת בצומא אחת לכל אכל האסורין לא על ישראל בלבד גזר אלא על כל מדינות מלכותו עכ"ל ור"ל דכשהגזירה הוא להנחת עמלן ממילא אינה מיוחדת לישראל דוקא ולכן כתב רבינו פירש שעת השמד שמכונים עובדי כוכבים להטביר מלוא המקום ולהכעיס לפניו. מיהו הוכח דלא היתה הגזירה להנחת עמלן רק להטביר על דת והאנס מכיון להנחת עמלן בזה לא דבר רבינו ואפשר לומר כיון דשעת השמד הוא איכא חילול השם והג"ה בפ"ק לכתובות הניח הדבר בג"ע וביחוד בדברי רבינו הרא"ם שלא הביא גם בפרהסיא דברי רבא שאמר סנהדרין ע"ד ב' הנחת עמלן שאני וגם הש"מ ע"ש ה' כ' החילוק שבין ליעשה לפרהסיא ובפרהסיא אינו מחלק בין מחזקין להטביר למחזקין להנחתו והמעה"ה עמד ע"ה הסמ"ג בזה עיי"ש ולענ"ד נראה לפרש ד' הסמ"ג שלא כתב בדברי רבינו פי' שעת השמד שמכונים כו' אלא כתב בזה"ל ומסקינן שם בשעת השמד שמכונים כו' דה"ק דהיכא דאיכא חרואייסו (ה) בשעת השמד. (ב) שמכונים העובדי כוכבים להטביר ישראל על ד' אפילו מזה קלה כו' וא"כ מש"ס הסמ"ג אה"כ ואלא בשעת השמד נמי לא אמרו אלא בלעשה אכל בפרהסיא כו' היינו נמי בזה"ל שמכונים העובדי כוכבים להטביר כו' כמ"כ לשל ולא מיעט אלא שעת השמד וא"כ שפיר פסק הסמ"ג כרבא בפרהסיא דהנחת עמלן שאני וראיתי בפלפולא חריפתא להרא"ם סנהדרין שם עמ"ש דברי רבא הנחת עמלן שאני שכתב בזה"ל ובסו"ד סי' קל"ו לא פסק כן וגרסא לפי דסוגיית רבינו בפי' הנע"י ובפר"ק דהיטובות מוכח דס"ל דלא כרבא עכ"ל ודבריו תמוהין. דהביא פסק העור שם כרבא גם מש"כ בסוגיית רבינו מוכח דס"ל דלא כרבא לא ידעתי היכן הוא ויד"כ הרב הג' מא"ר שליט"א בעל ספר נר למאור כתב לו"ה דברי הס"ה שהביא נראין תמוהין ולפי הגרסא שסבר לרביא מותר הנחת עמלן אף בג"ע כמו באסתר וע"כ כתב שלא פסק כן העור כמובאר בטור שם דנע"י וע"י וס"ד אף בהנחת עמלן יסגר וכו' מדברי הרא"ם פ"ק לכתובות ופי' הנע"י אכל באמת הקדים הרא"ם לברא דבאסתר ג"ל ליכא דלענין זה מהני לכ"ע טעמא דקרקע עולא היתה ולא פריך רק מפרהסיא ורק בזה מהני הטעם דלהנחת עמלן שרי עכ"ל. (ג) שהנהג לתרבות ולקידוש השם. כ"ה בנדפס וכתב הגר"ה שליט"א לשון לתרבות א"ל לתרגמו גם המשך מלות וזק"ם שחזריו. לפי"כ ע"ס י"ש בזה עכ"ל וע"ה דרכו היה ג"ל להניח שהנהג לתרבות. וכמ"כ הערוך ערך ערקא פי' ישראל קושרין שחורה משום דמאכלי אירוסלים כו' והיינו לתרבות ירושלים והוסף רבינו עוד ולק"ם ור"ל או לק"ם וכמ"כ רא"ל בשאלחות שא"י מ"ב או כמ"כ הרי"ף בפ' בכו"מ ישראל היו עושין שחורות כדי שלא יבשו מלגום כותי וכה"ג מיקרי קידוש השם כההיא דברכות כ' א' שאמרו שם קמחי הוו קמסרי נפשיהו אקדושת השם כי הא דר"א בר אבהו כו' ע"ה. (ד) אחות דרבי אחאי. לפנינו ר' ינאי אחיה דרבי חיאי. ובברכות כ"א ב' רבנאי אחיה דרבי חיאי ובמנינה כ"ג ב' דתני ר' חיאי וגי' הנדפס ותני ר' חיאי רבנאי והוא מסכים לגירסתיו דמנינה דר' חיאי דודו של ר' נקרא ר"ה ברבי או ר"ה רבה עיין סה"ד ורבנאי הוא ג"כ לשון חשיבות כמו ברבי או רבה. (ה) בחוך ב"י. וכו"ה בדברי רבנו לעיל ס"ס ע"מ ת"ל בתוך בגי' וכו"ה לפנינו בדברי הח"כ אבל בס' יראים הנדפס בס' ה' ובס' ו' הגי' בלשון הח"כ ה"ל בני ישראל במדברין וא"כ אין לומר דכוונת הת"כ להגז"ם דתני ר"ה אחיה תוך תוך דל"כ לא הוו גיזי חבת בתוך שהוא עיקר הגז"ם ויפה העריב בזה הרא"ה וכו' מא"ר שליט"א בעל ס' נר למאור דיש לפרש דברי הת"כ לפי גי' היראים הנדפס ע"פ דברי הירושלמי פ"ז דברכות ה"ג ובר"ר פנ"ל נאמר כאן בני ישראל ונאמר להלן בני ישראל [ויבאר בגי' לטבור] מה להלן יו"ד כו', וראיתי בס' תל פיות מאמר על הגז"ם ויולגא תר"פ ג' ל' שם על הגז"ם דברכות כ"א ב' דמדרש וירושלמי מקשי על גז"ם זו אי מתוך אפי' עד כמה וטעות הוא בידו דלא על גז"ם זו מקשו שם אלא על הגז"ם חוך מחוך הבאים ופיר אמרו ע"י סגי אינו דהבאים טובא הוו עד דמשני אלא נאמר כאן בני ישראל כו' ודע דבס' מנחת חינוך מ' רג"ה מסתפק אם הנאנס עמלן מותר לנעשה וכן בפ"ה ליו"ד סי' ב' סק"י הניח ד"ל בפסק לענין יסגר ואל יעבור והגר"ל בשי"ר רבה פ"ה פסוק ח' אות ו' כ' והמקדש עמלן אינו מן המנין והנאמן יעז"ץ בסידור תפלה שלו אכן בזה פנה א' אות כ"ז כ' לדבר פשוט שהנאנס מותר לנעשה. (ו) כי אם עשה. בנדפס איתא ומנהג זאת אע"פ שאין בה בעשרה אם עשה שקולה כו' וכו' שם השם חדש נראה דרבינו אולי בשיטת הרא"ם והחוס' בע"י כ"ו ב' סד"ה יכול דאם ראה להחמיר ע"ע ראשי ודלא כהרמב"ם בפ"ה מהל' יסע"ה דכוי מחייב בנפשו והביא רבינו רא"י לדבריו מדחמיה ברישא דברייתא דת"כ מסור עמלן עליה משמע דמנהג איכא אלא דכשיע עשרה מישראל חייב למסור עמלן וכשאין בה' יחובה ליכא מנהג איכא וכן נראה מדברי הו"י העמודים שחפרם כן דברי הרא"ם. ומי יגלה עפר מעיניהם ויראו נוסחת הכתי' שאין בה כי אם עשה ונראה דבנדפס שכתב חבת כ"י" לחיבת ב"י והמדפיסים שלא ידעו ביאור חבת כי הוסיפו קו אחר כי בזה ב"י דייקא בעשרה אכל באמת ע"ס הוא ונ"ל בנדפס כמו שהוא בכת"י וא"כ רבינו היראים לא מיירי כי אם באופן שמחוייב למסור נפשו ע"י אחר שקולה היא לפני המקום ומכרעה ור"ל כדאמרין בקדושין ד"מ א' בחילול השם שאם היתה שקולה מכרעה ה"ל בקידוש השם מכרעת לכו"ל וחל"מ ואם הוא בענין שאינו מחוייב למסור נפשו ומכר נפשו אי עבד מנהג או הר"י מתחייב בנפשו בזה לא גילה רבינו דעמו כלל כמאן ס"ל. ומשכ"ר ומנהג זאת אע"פ שאין בה כי אם עשה ולכאורה הא אית בה לא תעשה נמי דולא תחלו את שם קדשי כמ"ל אות א'. אולם באמת לק"מ דרבינו ה"ק אע"פ שאין במנהג זו כרת או מיתה ביד"ם או מיתה ב"ד כ"ל עשה ולא דוקא עשה אלא עשה ונ"ל וכו"כ אמרו בירושלמי פ"ה

ספר עמוד ז איסורים שאינם נעשים רע לבריות כי אם לשמים יראים

המקום ומכרעת שהרי החמירה תורה שיהרג אדם עליה כדתניא מסור עצמן (ז) על קידוש שמי.

סימן תד [ב]

אהבת השם. צוה הב' לה לאהוב שמו ולאהבו (א) על הבריות דכתיב בפרשת ואתחנן ואהבת את ה' אלהיך ותניא [בספרי] ואהבת את ה' עשה מארבה הפרש בין העושה מאהבה לעושה מיראה העושה מאהבה שכרו כפול ומוכפל (ב) לפי שדוא אומר את ה' אלהיך תירא יש לך אדם מתירא מחבירו מניחו וחולך לו אבל העושה מאהבה אינו כן ואין לך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במדת המקום בלבד. ד"א ואהבת את ה' אלהיך האהיבתו על הבריות כאברהם אביך בענין שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן והלא אם באים כל העולם לברוא יתוש אחד ולהכניס בו נשמה לא היו יכולים אלא שהיה מלמדם אבינו אברהם ומכניסן תחת כנפי השכינה. בכל לבבך בב' יצרך ביצר טוב וביצר רע (ג) ד"א בכל לבבך שלא יהא לבך חולק עליך ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך וכן הוא אומר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה שטעון בן עזאי אומר [בבב] (ד) אהבתו עד מיצוי הנפש.

סימן תה [א]

יראת השם. כתוב בפרשת ואתחנן את ה' אלהיך תירא פי' של יראת ה' שלא להזכיר אדם שם שמים לבטלה דאמרינן בתמורה פ"א [י' א'] אוהרה לסוציא ש"ש לבטלה דכתיב (א) את ה' אלהיך תירא

תועפות ראם

פ"ק דברכות ובשיר רנ"ה פ"א ר"ס ח"א לא קרא ק"ס לא ה' עובר אלא בעשה ואילו לדעת רבינו לעיל סי' ש"ס עובר בל"א נמי ח"א לא קרא ק"ס דכתיב השמר לך פן חשכת את ה' וכ' שם רבינו סי' שלא יסכה אדם המקבל עליו עול מ"ס ויקרא ק"ס בכל יום ובפתיחה לדברי מרדכי ביאור נ"ס יאור נתיב תמה בל"א ע"ד רבינו הירש"ס שם מההיא דירושלמי שם ולדעתו לק"מ דכוונת הירושלמי והמדרש לא ה' עובר אלא בעשה דל"א כרת או מיתה כ"א עשה וה"ל דל"א נמי איכא וכדברי רבינו כאן בזה"כ וזוהי אחי שפיר מ"ס במנ ות ד"מ ה' אמר רבא שהתא חמוץ בפסח ויו"ט דכרת סמיך אדיסקי הכא דעשה בעלמא לא כ"כ וכ' שם הגרש"ס לכאורה לאו דשטענו נמי איכא כיון דלפסח לקיים שיהיה בו עיי"ש ולפי הנ"ל אחי שפיר דעשה בעלמא ר"ל ולא כרת ולא לנעוטי לאוי הוא דליתא ועיי' לעיל סי' ח"א אות כ'. (ז) מסור עצמן על קידוש שמי. בגדלם איתא מסור עצמן עליה על המזל ועל קידוש השם ואינו מובן וגי' הנה"נ נכון ועיי' בריקאנטי סי' ע' שם המקדשים את השם חייבים לבדק על קידוש השם הנכבד והגורא כיון שהוא מ"ע דאורייתא דכתיב ונקדשתי בתוך בני' עכ"ל ולפסח"כ הרוקח סי' שס"ו כל דבר שנס בני נח הוזהרו עליו א"ל לבדק שהכרה וטו ולא עובדי כוכבים א"כ תל"א אי ב"ל מזל על קידוש השם ולהתפרשים בסנהדרין ס"פ בן סורר ומורה דלא איפשטא בעיין א"כ מספיקא אין לבדק אפי' בישראל אולם הרמב"ם ס"ל בפשיטות דב"ל אינו מזל על ק"ה:

(א) ולאטו ב"ל דהוא מנוקד ולאטו וזהו מ"ס בסמוך ד"ל ואהבת את ה' אלהיך על הבריות כאברהם אביך כו' ובגדלם איתא כאן ולהאזינו על הבריות ומ"ס ב"ל דהוא פ"א ה' אלהיך ש"ס מתאבה על ידך כו' הוא נ"כ על דרך שאמרו בספרי האהיבתו על הבריות וכמ"ס שם ב"ל אי ה' עיי"ש. (ב) ומוכפל. כמ"ס בקטור"ל לא"א ה' אלהיך תלוי לאלף דור, וזה תלוי לאלפים דור, ומשום זה שמעלת האהבה יתירה על מעלת היראה הנה"ל בשבת כ"ג ב' דלחיל רבין הוא ל' חתמותא רבין דמוקיר רבין הוא גופי' זורבא מרבנן ואי לאו דר הכי הוא כו' וזוהי אחי שפיר דמשום דרחים רבין עליו ב' רבין רבנן שהוא יתיר ממאן דלחיל רבין דלא הוא ל' כ"א חתמותא רבנן אולם הרמ"ם בנהגותיו לספ"ק סוף סי' ד' ב' ע"ש הר"ר יצחק מוקרביל שאהבת חכמים נזכרת במקרא בל"א חכמה כו' דכתיב ואהבת לרעך כמוך אבל ביראה אין אדם מזהיר כ"א לירא מ"ה וא"כ שכר אהבתא אינה גדולה משכר יראתא עכ"ל ועיי' ח' אגדות מהרש"ל שבת שם. (ג) וביצר רע. עיי' בתו"ס פ"ט דברכות מ"ה ובתו"ס ר"ז שם ח"ל הסמ"ק סי' ג' פי' שישנה אדם יצרו הרע המבקש תאוות לעוון הכל למען תאוות עשות מלות הבורא ויש לו נשמות בעשיות מלות קונו כאלו הכל ושהם ומילא כריכו מכל סובות והנאות שבעולם עכ"ל ומש"כ ד"א שלא יהא לבך חולק עליך לפיכך בספרי הגירסא חלוק על המקום ויש לפרש גם גי' רבינו שם"ס עליך הוא דרך כימי כלפי מעלה ור"ל נ"כ חולק על המקום. (ד) בכל לבבך וב"ס בגדלם וכו' הוא דל"ל בכל נפשך ובתוספתא פ"ו דברכות איתא בן עזאי אומר תן נפשך על מצותיו:

(א) דכתיב את ה' אלהיך תירא. המהרש"ל בח"א גדרים ו' ב' פי' אופן הלימוד מאת ה' אלהיך למוציא ש"ס לבעלה משום דסמיך אסיפא דקרא ובשמו תשבע ר"ל מוקס היוב שבעה אבל בל"א הירא את ה' מלהזכיר שמו ובסוף דבריו שם השי' על הרמב"ם בסוף הל' שבעות שם' אוהרה למוציא ש"ס לבעלה שנאמר ליראה את השם הנכבד והגורא וגי' דכסונא דהמורה לא קאי הכי במסקנא אלא דלדבריהם מאת ה' אלהיך תירא והוא סותר למש"כ הוא בעלמא בחידושי הלכות לר"ה ל"א ח' בתו"ס ה' והבכ"ר לחו"מ סי' ל"ד אות פ"ו העיר בזה ובס' בנין שלמה להרב הגאון מהרש"ך שליט"א סי' כ' בהג' הגיה דדברי הרמב"ם סוף הל' שבעות שיי"ש ובגמטא אדם כלל ה' אות א' כ' לישב דברי הרמב"ם סוף סוף ש"א ל"א ח"כ כ' מ"כ הרמב"ם ליראה את השם הנכבד והגורא לישבא דקרא נקט לרמו שמינו מזהיר בעשה אלא שמות המיוחדין היינו ז' שמות שאין נמחקין לחסוקי כיוויין או לשון לעו שדומה לכיוויין כו' אבל הכונה על קרא דלא

ספר עמוד ואיסורים שאינם נעשים רע לבריות כי אם לשמים ראי' רכת

ומזה המקרא למדנו שיהא אדם מערער (ב) בהגיעו לדבר מצוה שבטחשבת הלב היא היראה דתניא [נ"מ
נ"ח ב'] ויראת מאלהיך דבר המסור ללב נאמר בו ויראת. וגדולה היא יראת ה' שהרי אדם יכול לקיימה
אלף פעמים ביום שכל שעה ורגע זוכר (ג) אדם את המצוה וחרד לבו עליה לקיים את ה' אלהיך תירא.

סימן תו [יד]

לעבוד את השם. ויראת מאלהיך צוה שילמדו ישראל את התורה ויעמלו (א) בה ויתפללו לפניו דכתיב
בפרשת עקב לאהבה את ה' אלהיך ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ותניא בספרי ולעבדו זו
תלמוד אתה אומר זו תלמוד או אינו אלא עבודה ממש הה"א ויניחהו ה"א בנן עדן לעבדה ולשמרה וכי
מה עבודה עבד ומה שמירה שמר הא למדת לעבדה [הא תלמוד ולשמרה אלו מצות] (ולשמרה זו תלמוד)
(ב) וכשם שעבודת מוצה קרויה עבודה כך תלמוד קרויה עבודה ד"א ולעבדו זו תפלה אתה אומר זו
תפלה א"א עבודה ממש ת"ל (ג) בכל לבבכם וכי יש עבודה בלב הא למדת זו תפלה וכה"א תבון

תועפות ראם

דלת ה"א תירא כמובאר בס' המלות וכ"כ הגר"א שם נלשון לעו ליכא היסורא דלא כחי אדם עכ"ל וראיית הח"א שם מדברי רבינו
ירוחם סוף נתיב י"ד ודלא כמס"כ בס' נר למאור סי' נ"ח ע"ד ר' ירוחם שלא הזכירו דבריו צוה ואשתמיטת' דבריו החי' אדם שם ומה
שכ' שם הח"א ע"ד הש"ך ביו"ד סי' קע"ט סק"א דנלשון חול מותר למוחקר דהיינו לענין מחיקה דוקא פשוט דר"ל לחלק מהשמות
שהגדרים קורים בהם להקב"ה ה"ה בכלל הכנשים דמותר למחקר חוץ מ' שמה כמובאר ב"ד סי' רע"ו ס"ט מה שאין כן מקלל עננו
והגביר דגם כננויין חייב ולפלא בעיני שנה"א כלל פ"ט אות ט' הנה ד"ו בתימא ועיין מש"כ לעיל סי' קפ"ט והרב הגאון רמ"ד שליט"א
כ' ע"ד רבינו דתמוה מאד שטעו רבינו וז"ל עיקר מלות יראת ה' שמנה בכלל כל המ"ע וחשב רק הדרש היוצא ממנו שלא להזכיר ש"ס
לכטלה ואף שחז"ל דרשו כן אבל מ"מ מדוע לא כ' עיקר מלות היראה ואחרי שפסל צוה בדברי רבינו סיים וברור בעיני שטעו המעתיקים
מדקרה ככאן וז"ל בראשונה מ"ע לירוא מהס"א ולכלול ג"כ צוה שלא להזכיר שמו הקדוש לנפלה עוד כ' וזו"ל ה"א שבראשית דברי
רבינו נ"ל ג"כ פסוק וזרחה לכם יראי שמי ונו' [מלאתי נ' ב'] וכפי הגדרש בדברים ה' ב' אלו ב"א שיראים להוציא ש"ס לנפלה ומתאם
שם הפסוק אז נדברו ונו' שהוצא בספר יראים הגדרש עכ"ל אולם כאן בדעת' אין זכר להפסוק אז נדברו יראי ה' ונו' וגדלה לי שהוא
מהמסדר והנקוד' סי' יראים שבראש הספר יראים שמוסד על התרי"ג מלות כ' בראש סי' א' לזה הפסוק אז נדברו ונו' ליראי ה' והחשבי
שמו ועפמ"כ בספר הסידים סי' תתק"ט ליראי ה' ולחשבי שמו בני' תרי"ג מלות ודברי המפרש להס"א שם שכ' ומלת ליראי ולחשבי
מלא בני' תרי"ג שם שני מלות ליראי ולחשבי הם תרי"ג כו' ומשום דכתיב תורה שהן תרי"ג טעם לנו משה ואנכי ולא יהיה לך מפי גבורה
שמענו ע"כ נרמזו תרי"ג למוד והשנים למוד עכ"ל תמוה מאד דבאמת מלת ליראי ולחשבי מלא בני' תרי"ג וא"ל לזיוף שני מלות כלל
והגרסה דר"ע דתיבת ה' המפסיק בין שני התיבות הוא לרמז דכלא ב' מלות כמנין ב' חיות כנולד שהוא כמנין תורה טעם לנו משה ואנכי
מפי גבורה שמענו ואין לשונו מכוון בזה. (ב) מערער. בראה דל"ל מהעשר ודמס"כ החינוך מ' תל"ב וז"ל וני שכל דבר עבירה לידו
חייב להעיר רוחו ולתת אל לבו בראותו הפקד שהקב"ה משגיח בכל מעשי בני אדם וישיב נקם כפי רוע המעשה והעובר ע"ז ולא שם
לבו בלבד בראותו שעת כשל עשה זו שזו היא שעת קיום עשה זו כיוון עכ"ל ורבינו כתב שיהא אדם מהעשר בהגיעו לדבר מזה ר"ל בין
דבר שמטה עליו בל"ת ובין דבר שמטה עליו בקום ועשה בכל ענין חייב להעיר רוחו ולתת אל לבו היראה שלא ישוב אחר מלקיים המצוה
ועו"א בקדושין נ"ט ב' יטב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה והיינו טעמא משום שמקיים צוה שלא עבר עבירה מ"ע דלת
ה"א תירא וכמס"כ שכל שעה ורגע שהוא זוכר את המצוה וחרד לבו עליהם קיים את ה"א תירא וע"ז הוא נועל שכל מצוה ומיושב בזה
קוביית הח"א מהרש"א שם למאי דס"ד השתא תיקבי לי' הא דאמרינן סור מרע א"ת איתגרה בצינה ה"ל ועשה טוב דלפי מה שבררתי
אינו אלא כשהוא ניעור אבל לא כשהוא יסן ובגמרא דקדושין שם מקשו ע"ז מהא דתנן שם העושה מצוה אחת מסיבין לו עשה אין לא עשה
לא דדוקא כשעושה מצוה דמקיים תרתי. א' מ"ע של המצוה. ב' מ"א דלת ה"א תירא אין אבל כשלא עבר עבירה אינו מקיים כ"א אחת
לא דמיוא כעושה מצוה עד דמשי' החס כנון שכל דבר עבירה לידו ונילל הימנה ועיין בספר העקרים מאמר ג' פכ"ז מש"ס ובמדרש
סוח"ט מ' א' עה"פ אשר לא הלך בעצת רשעים ר' זעירא אמר והוא שצאת לידו ונילל ממנה שנאמר כו' ותצין עפ"ד העקרים המסך
דברי המדרש שם. (ג) זוכר כו' לקיים כו' פי' זוכר כדי לקיים את ה"א תירא ובגמרא איתא שכל שעה ורגע שהוא זוכר את המצוה וחרד
לבו עליהם קיים את ה"א תירא:

(א) ויעמלו בה כ' הגר"א שליט"א נ"י הגדרש ויעבדו בה והוא משוחרר בלשון הכתוב ולעבדו ואף שגמאנו בלשון חז"ל שיהיו עמלים בתורה
כח"כ ר"פ בחוקותיו ועיין ע"ז ה' א' מ"מ דבר האמור כאן היא עבודה ותפלה עבודה בלב, ועבודת צה"ל היא כמעשה וגם בלב
ועבודת התלמוד היא ג"כ בדיוור ובלב כמס"כ סימו לבבכם עיין ספרי ס"ס האזינו ועמ"א סי' נ' דכאזינו מבין אינו לימוד והך דע"ז
י"ט א' ליגרם אע"ג דלא ידע מאי קאמר ענין אחר הוא עכ"ל. (ב) המוסגר היא כמסכת הגדרש ג"כ והנהיגו בפנים כמס"כ השם חדש
לכניה שם וכ"כ בספרי. (ג) ת"ל בכל לבבכם הא דלא משני הכי לעיל כשאומר ולעבדו זה תלמוד ופרך או אינו אלא עבודה ממש והול"ל
ת"ל בכל לבבכם כו' כדכחא הנה לפשט"כ בל"ת א"ל ע"ס הגר"א מיושב יד. ואומר אי עור דכשחזר ולעבדו זו תפלה יתפרש בכל לבבכם
שהלב בעומה בקרבת לפני המקום כשמתפלל לפניו כמס"א סנהדרין מ"ג ב' שאין תפלתי נמאסת שנאמר לב נסגר וגדסה ונו' לא תבוא
ולכאורס אין מרימו שם תפלה כלל אע"כ דהיינו משום דבתפלה מקריב האדם לבו להקב"ה ע"ז לב נסגר ונו' לא תבוא דלין לפרש כן
בעבודה

תפילתי קצרת לפניך משאת כפי וגו' ובדניאל הוא אומר אלהא די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישובינך ומה עבודה עבד דניאל בבבל אלא זו תפלה (ד) דכתיב וכיון פתיון ליה בעיליותיה וגו' ר"א בן יעקב אומר טאי

תועפות ראם

בצדוה ממש היינו קרבות דשם הלב אינה קריבה אלא הצהמה בקרבת משה לעול שאתמו ועצדו זה תלמוד ע"כ יתפרש בכל לצדכם
היינו בכונת הלב שפר הקדו א"ל אלא עבודה ממש דגם בקרבות בעיני כוונת הלב כראש"ל ש"כ רבינו בסמוך וזוהי מיושב מה שדקדק
בם אפי"ר דרוש ד' אות ז' עמ"ס בריש תענית איתו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה דהול"ל איתו עבודה שהיא בכונת הלב
עיי"ש ולפי הג"ל לק"מ דבריו אמרו שהיא בלב פי' שהלב בעצמה בקרבת לפני הסי' משא"כ כוונת הלב שייך גם בקרבות לא בתפלה
ולכך וחס' במדרש וי"ר פ"א אר"ל אין כל מה שפסל הקדש בצדוה פסל; בדמנה עוורת לא שצור לא חרץ לא קרץ לא בתפלה
והשכיר בראש לב נשבר ומדנה הכוונה לחלץ בין קרין בקדש הלב דשהצדמה בקדש פסל דה מומין, ובאדם כשואל לקרץ ולפניו
בתפלתו דהיינו לבו של אדם לא פסלי דה מומין ור' אלכסנדרי הוסיף בה דברים דלני תשימושו של הקב"ה הוי ככלים שבורים כמו הלב
וממילא כדין הקרצ' כן דין המקריב דהיינו כהן המקדש בהמה דפסול דה מומין כמו כן המקריב אותה כל מום לא יהיה בו וס"ך
המתפלל שמקריב לבו לקרין שבה השכיר מומין דהיינו לב שצור הוי המקריב אותה כשר אפי' נכלו זרועותיו כמש"כ הי"ש"ס פ"ה דהולין
סי' מ"ה שהניב שם מתשובת מהר"ם עיי"ש ואלדבריה מזה מן המבחר כר' אלכסנדרי במדרש ודלא כהווי העמודים שבס"ס השל"ה
עמוד התורה סי' ס"כ שם לתלמוד וגם על המדרש וגם על הי"ש"ס עיי"ש ולפי ביאוריו נק"מ ועיין מ"ה סי' ב' אפי"ר שם הורה שחולה
על המדרש (ד') זו תפלה דכתיב בו כמ"ס בברכות ל"א א' וראיתי להעיר פה במ"ס בברכות ו' ב' ואר"ל הוה לא לעולם יאה אדם
זוהר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה בו' ר' יוחנן אמר אף בחי' שנאמר תכון תפילתי קטרת לפניך משאח כפי
מנחת ערב רנב"י אמר אף בתפלת שחרית שנאמר ה' בקר תשמע קולי וגו' וראוי להבין מה זה שהזכיר ה"ה על תפלת המנחה ולא על
תפלת שחרית וערבית ומ"ס דר' יוחנן שהוסיף ת"ע ולא שחרית ובס' עמודי שם להגאון בעל כלי יקר הקשה ג"כ על מאמר זה עיי"ש
בפי' שם וז"ל מאמר זה מחוסר ביאור כי ידוע בסדר ז' והנה הוא ביאר שם ששלשם אמוראים אלו מדברים מתפלת המנחה וכל אחד
אלו לא נענה אלא בתפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם בתפלת המנחה שאל יתעלה מחמת שום עסק אפי' גדול ור' יוחנן מוסיף עוד וזון
אחר לתפלת' ואמר אף בחי' בו' ר"ל אש שבה או נאחם ולא התפלל מנחה מ"מ אף בזמן ת"ע יש לה תשלומין וכדלמך ר' יוחנן גופא
ברכות כ"ו א' פעה ולא התפלל מנחה מתפלל שחרית ורנב"י הוסיף לומר אף בשחרית יש תשלומין אף אש עברו ב' תפלות ועבר
גם יומא מ"ה יש תשלומין לתפלה שנאמר ה' בקר תשמע קולי בקר אעקב לך ואפס קדש בקר בלמ' ואל' שמדבר בשכח ערבית
שמתפלל בשחרית שח"ס דל"ל ת"ע רשות ואינו נריך לתשלומין אלא ודאי שמדבר בשכח מנחה שמתפלל בשחרית שח"ס א' לנשרית ועליה
אמר ה' בקר תשמע קולי וסב' למנחה של אהמול ועו"ל בקר אעקב לך ואפס ע"כ חוכן ביאורו שם. וכן אית' דבדבריו אלו איתו לן
לחך מה דקשה לכאורה דבמדרש הנחומא פ' אחרי ס"ס ט' אב"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המנחה קאי וליה ר' יוחנן בברכות ו' ב' דריש ל' על ת"ע כ"ל אף לפנש"כ העמודי שם אפי' דלף ר' יוחנן דריש ל' על תפלת
המנחה ב' אב' שח"ס נדעתי דבריו תמוזין מש"כ דלס' תפלת שחרית וס"ס א' אפי"ר שם רנב"י אין מוקדם אלא תפלת המנחה שנאמר תכון תפילתי קטרת
לפניך משאח כפי מנחת ערב ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע"כ וא"כ נראה להדיח דרך קרא חוכן תפילתי קטרת לפניך וגו' על
תפלת המ

ספר עמוד איסורים שאינם נעשים רע לבריות כי אם לשמים יראים רבם

ולעבדו בכל לבבכם אזהרה לכתנים שלא יהא לבם חלוק בשעת עבודה פי' שלא יפגלו את המזבח (ה).

סימן תז [ג]

להדבק לשם. צוה הקב"ה שידבק האדם בדרכי המקום דכתיב [דברים י' כ'] את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק וכתיב [שם י"ג ה'] ובו תדבקון וכתיב [שם י"א כ"ג ו'] כ' ולדבקה בו. ותניא במוטה פ"א [י"ז א'] ובי אפשר לו לאדם לידבק בשכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא הדבק בדרכי המקום מה ה"ב. מבקר חולים דכתיב וירא ה' אליו אף אתה בקר חולים וכו' והדבק בחכמים ותלמידיהם (א) ואע"פ שבכל מצוה ומצוה נאמר עשה במקומה הוסיף לך הכתוב כאן מצוה אחת.

סימן תח [ד]

ללכת בדרכי המקום. צוה ה"ב את ישראל ללכת בדרכי המצות דכתיב [דברים מ' ו'] ושמרת את מצוות ה'

תועפות ראם

להזכיר אף בתפילת שחרית דהיינו טוהא זרין להשכים אותה צבקר צבקר ולא יאחר זמנה שנאמר כו'. ונמדין סתירת דברי רשב"י שזמנא דההיא דר' יוחנן יעוין צד' כ"ו ב' תוס' ד"ה עד צהרש"ש שם ובפנ"י שם' ליישב ור"תו' צב' לחם שמים צב"א דברכות מ"א סד"ה א"כ שם' וז"ל עיין מדרש פ' וינא איתא שם אמר ר' תנחומא אף תפלת הערב ים לה קבע כמדומי שבמת"כ לא כיון יפה בפירוש לפי שיראה לי פי' קבע דהתם כפשיטא וכמשמעו דקאמר התם מועקרא שאלן לה קבע לומר שזמנה כל הלילה ור"ת ס"ל שאף ת"ע ים לה קבע כמו איברים ופדרים עכ"ל ובמחל"ת אשתמיטתיה שדכדברי המת"כ מפורש בירושלמי ר"פ ח"ה שאלמו שם תפלת הערב לא מנא צמח לתותה כו' אר"ת עוד היא כו' כנגד עיכול אברים ופדרים שהיו מתאכלין ע"ג המזבח כל הלילה ע"כ והוא ברור, ור"תו' צב"א בית אב הד"מ חז"ל ס' מ"ו אות ו' שכתב ולדינא האידנא לכאורה ליכא נפקותא צב"א פלוגתא אי ת"ע רשות או חובה דהא מוסקת הרי"ף שם צב"א ת"ה דהאידנא נהוג עלמא לשיחא כחובה והיינו כחוב גמור ואפי' אי לא אלי כהאי לינא וגם לא אלי מעולם עוד מ"מ הוי כמו למ"ד ת"ע חובה וכמש"כ הרי"ף צב"א דשבת כו' ועיי"ש בזה ח' שהמה על הכו"ע חז"ל ס"ס רס"ה שפסק דצברת מעין שבע ינא ת"ע משום דת"ע רשות ומנ"ל להב"י זה הא"י ללדין דס"ל האידנא שויוה כחובה ליתא להי קולי עיי"ש ואני אומר ערבים עלי דברי ה"ל ה"ל ס' ה' ס' ומ"מ י"ל דגם לרי"ף ורמב"ם רק נהוג עלמא לשיחא כחובה אבל לא נעשית חובה ממש דהא איתא צב"א ס"ס רנ"ז דלכך אין ש"ן מחיר ת"ע לפי שאינה חובה כו' וכש"כ לפי' הרמב"ן שהביא הכ"ץ ספ"ק דר"ה דפי' רזו אין מתענין כו' א"כ כ"ס ת"ע אע"ג דשוניוה עלי חובה לא דמי לחובה ממש עכ"ל ור"תו' צב"א נחלי מים דרוש כ"ה לשה"ג שם' צד' התוס' דברכות כ"ו א' ד"ה טעה שם' התוס' שם' דלאחר ב' תפלות לא מנינו שתקנו חכמים לחזור ולהתפלל אש שכתב דכוונתם כיון ששכת שתי פעמים להתפלל הרי חזין דלא חדר על דברי חכמים והוי כמויד כמו מעשה דהבוא סמיא דבינה פ"ו ב' וזוהו שדקדקו התוס' בדבריהם ואפי' תפלה אחת אש בטל במזיד כו' דר"ל וז"ל ה"ה היכא ששכת שתי תפילות הוי כביטול במזיד עיי"ש ודבריו נאמנו מאד שם' צב"א בשב"ל השלם ס' ג"ל דהו"ל כפשיטות והוא מבוחר כדבריו. (ה) המזבח. כ' הש"ה דל"ל חובה, עוד כ' דדרשת ראב"י אכמכתא בעלמא היא דאזהרה לכהנים שלא יסעו הקרבן נפק"ל צוהים כ"ס ב' מקרא דהמקריב. אותו לא יחשב אבל צב"א אהלי ייחוד בלאור להספרי כ' שם ואע"ג דבספרי פ' שופטים גבי לא חובה וגו' כל דבר רע נפק"ל מהתם אזהרה למפגל [הביאו רבינו לעיל ס' שם"ח] י"ל דהכא אנטריך לעבור גם בעשה עכ"ל:

(א) והדבק בחכמים ותלמידיהם. כ"ה לשון הספרי דברים פמ"ט והכוונה בזה למ"ש בכתובות קי"א ב' המשיח צהו לת"ח והעושה פרכמטיא לת"ח והמהנה ת"ח מנכסיו ומ"ש בכתובות שם כ"ב אהא אומר. להבה את ה' אלוקך ולדבקה זו ומקרא זה הוא צב"א נצבים בראי דמ"ס הוא אלוקך צל"י וז"ל אלוקים צל"י ור"ל למ"ש הפסוק צב"א עקב דברים י"א כ"ב דדרשת הספרי וכו"צ גדרים ס"ב ח' שאלמו תניא להבה את ה"א לשמוע בקולו ולדבקה זו שלא יאחר אדם אקרא כו' אלף למוד מאהבה כו' בספרי שם נדרש כן עה"פ להבה את ה"א וגו' דדברים י"א כ"ב שהוא קורס ואותה דרשה הוא עמ"ש הכתוב להבה את ה"א ור"ל דקודם לזה אמר כי אש שמור תשמרון את כל המעוה הזאת וגו' ואח"כ אמר להבה את ה"א ור"ל דשמשמרון מזה ה' לא יאה כוונתם לשם פניה אחרת כ"א בשביל אהבה ה' ולא יותר ולכן לא קבעו דרשה זו שלא יאחר אדם הריני אלמד תורה בשביל שאקרא חכם כו' עה"פ ומהנה את ה"א המוקדם בתורה לזה הפסוק להבה את ה"א וגו'. והספ"ג עיין ח' כתב מ"ע להדבק בחכמים כדי ללמד מעשיות שנאמר ובו הדבקון, ואמרין צב"א אחרון דכתובות כו' הדבק בחכמים ובתלמידים צין ציווין צין צמחא ומהן וכל מיני חבור שנאמר ולדבקה זו עכ"ל וכו' שם מהרש"ם צב"אוריו וז"ל שנאמר ובו הדבקון כו' ומסיים בפסוק שנאמר ולדבקה זו לא קשה שהאחד צא למ"ש ללמוד ממעשיות והשני צא שגשגה להתחבר אליהם בכל עניני חיבור עכ"ל ורבינו היראים כתב כאן מ"ש שידבק האדם בדרכי המקום הביאו מההיא דסוטה וז"ל מ"ש אח"כ והדבק בחכמים היינו ללמוד ממעשיות וכמש"כ הסמ"ג ובתלמודיהם ר"ל כההיא דכתובות קי"א ב' ולשמוח הביא רבינו מקודם שלש הודקות דדבוק ופס"ו מוקדקת יותר ג' הגרסא ובתלמודיהם ודלא כמש"כ כאן ותלמודיהם ודו"ק ורבינו אחי דרכו בפרש"י פ"ה החורה דברים י"ג ה' שפי' ובו הדבקון הדבק בדרכיו גמול חסדים קבור מתים צב"א חולים כמו עשעה הקב"ה עכ"ל ומשכ"ר ואע"פ שכל מזה ומזה נאמר עשה במקומה כתב הרב הגאון מהרש"ך שני"א בגליון היראים הגדעם שו וז"ל לכאורה אינו מובן דהיכן הוזכר בתורה

אלהיך והלכת (א) בדרכיו ואע"פ שעל כל מצוה ומצוה נאמר עשה במקומה הוסיף לך הכתוב עשה אחר לקבל שכר ובסוטה (י"ז 6) דרשנין מיניה להיות רחום לבקר חולים לנחם אבלים להלביש ערומים שהם דרכי יוצרנו וכבר פירשתינו לעיל בעמוד המישי בחייבי עשה (ס' י"ע ר"נ).

סימן תמ [שכד]

מורא מקדש. ויראת מאלהיך צוה בהכנס אדם למקדש או בבית הכנסת (א) או לבית המדרש שינהג בהם מורא וכיבוד דכתיב בפרשת בהר סיני את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו (ב) לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש פי' מן ה"ב"ה ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בת"כ והשימותי את מקדשיכם מקדש (ג) מקדשי מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמרי' במגילה פרק אחרון (ד) ואהי לכם למקדש מעט בארצות אשר הדחתים שם ואמר שמואל (ה) בר רב יצחק

תועפות ראם

בצורה מזהה ביקור חולים למ"ע עכ"ל ולפסמ"כ לצאר דברי רבינו לק"מ דרבינו כ"כ כפי מש"כ מוקדם והלצק בחכמים ור"ל כדברי הסמ"ג כדי ללמד מנועיהם ועו"א היראים ואע"פ שבכל מזה ומזה נאמר עשה במקומה וא"כ מעשיהם של החכמים ע"כ המה מ"ע וצ"ל"ה מאו"יזו אנו לעשותה עו"א רבינו הוסיף לך הכתוב כו' :

(א) והלכת. ס"ם וז"ל ללכת. ח"ו הנה"ג דברדיוו להלביש ערומים לקבור מתים לנחם אבלים בקור חולים כו' והרמז"ן בס"ם שורש הראשון כ' דכל מש"כ הנה"ג מזה אחת הן וקאי כולהו אדקמיה שכ' ללכת דברדיוו וביארה כפי' הנמרה להלביש ערומים כו' שזה ההליכה דברדיוו, ומדברי רבינו היראים נראה שמנה ללכת דברדיוו למ"ע בפ"ע ללכת דברדיוו המנוח באופן שאינו בהם רע לברכה כ"א לשמים ואינם חלויות דברדיוו ככל העמוד הזה שעומד רבינו בו, ומה שכתבו בנמרה דק"ש להלביש ערומים לקבור מתים חשכן רבינו בס"י ק"ג ק"ד בעמוד הרביעי באיפורי ממונ שאדם לוקח מחבירו או מעבד במקום שחייבתו תורה ליתן. ולנחם אבלים ולבקר חולים חשכן רבינו בס"י ר"ע ר"ך בעמוד חמישי באיפורים שאדם עושה בהן רע לשמים ולבריות ואינו נוזל ולהנה ממונ, ומשכ"ד ובסופה דרשינן מיני' להיות רחום לבקר חולים כו' כ' השם חדש ק"ק דשם בסופים לא דרשו מה הוא רחום אלף בספרי סוף פ' עקב דרשו קן ואינו אומר דכוונת רבינו להיות רחום לבקר חולים כו' נזהר מיתלף ואולי אומר שיהא הדשם רחמן בכל מה שחושב וסוף לבקר חולים לנחם אבלים להלביש ערומים, ובידאים הנדפס ד"ב ללכת במילה ה' בס"י ד' ונלוש ערום וקבר מן בקר מולה ומהם אלף בס"י ו' ודלא כהרמב"ן לענין דה"ב: (א) או בבהכ"ל או לבהמ"ד. הנה הפמ"ג במ"ל לאח"י סי' קנ"ג כ' כי קדושת בהכ"ל ומדרש מדרבנן הוא ולא מן התורה עיין ר"ן למגילה כ"ו ב' גבי מתנה במאי תפקע סיים קדושת ביהכ"ל מדבריהם הוא משמע לא מה"ל עכ"ל וברם סי' קנ"ה כ' ודע דמורה מקדש מ"ל הוא עיין ר"מ פ"ו מה"ל בית הבחירה אלף מורה בהכ"ל דרבנן הוא ואולי להם למקדש מעט ומיהו משום נדר י"ל דבר תורה הוא אלא"כ הנהו דלא ליהא משום נדר ואפ"ה בישבון לא מהני תנאי מדרבנן עכ"ל ועשוי"ו כ' בה"א סי' קנ"ב סק"ו ואני מסופק אם מיתן חבן מביה"כ או בהמ"ד דרך נתינה והשתתה אם לוקח דומיא למקדש ללא תעשון כן לה"ל ל"ד מקדש ונ"מ דמפסל לעדות וז"ע עכ"ל וכן כ' הרשב"א בח"י למגילה כ"ו ב' ע"ש הרמב"ן דבהכ"ל עשו אותו תשמישי מלוה שזרקין לאחר מנחת עי"ש כדברי הר"ן שם וכו"כ האו"ח כ"ב סי' שפ"ו דבהכ"ל אין צו משום תשמישי קדושה כ"א ארון הקודש תשמיש קדושה הוא וע"ד רבינו הרא"ם חינו כן להטות כהן בהכ"ל ובמה"ל למקדש סיגנה בהם מורה ויבידו וכן לענין א"ל דבין הקדש כ' וכשם שאסור להטות מן הקדש כן אסור להטות כהן בתי כנסיות, ובתי מדרשות שניתהיידו לתפלה לדרשה שם זה הקדש וכ' שם הברייתא תשמישי קדושה נגזזין כו' מצואר לדעת רבינו דבהכ"ל ובמה"ל תשמיש קדושה הוא ולא תשמיש מנחה והאשכול ח"א סי' כ"ד כ' ויש מי שאומר שאסור לנתחן ולהרוס דבר בבהכ"ל מה שאינו לנודך בנין כיון דהשוו חכמים קדושתו למקדש ע"כ ולרבינו הרא"ם ח"א"ל דהשוו חכמים כיון דמן התורה הוא קד והנחל אשכול שם כ' ע"ה היראים הנדפס סי' שכ"ד שלא מנא לו קצר דבהכ"ל קדושתו מן התורה יחא עי"ש מיהו אף לדעת רבינו אין קדושתן שזה כהנ"ס ופירשו חכמים כל אחד לפי סברתו לפי חומרי קדושתו הרי דליו חומר קדושתן שזה ולפ"ו אין לתפוס על שיטת רבינו הרא"ם מהא דתניא בתוספתא דמגילה אבני היכל ועזרות שנפגמו ושנעממו אין להם פדיון וא"כ מ"ש בהכ"ל דחלוף וחבינה שרי שהקשה הרמב"ן הביאו הר"ן שם דבמלת לאו לכל דבר שזה בעז"ז ובמה"ל להר הית' להשכות והעזרות אע"ל דכוין קדשי מדלוריייתא ובתש"ו ר"ב סי' ו' כתב לקדושת בהכ"ל לאוריייתא ולקושיית הרמב"ן אין מורה למכור חוב"ה ח"א"ל במ"א ח"א"ל למשתי ביה שכלא ש"ד כתב דהא לא אריה שרי אפי' במקדש בעמנו אמרינן תמדין שלא הורכבו לנזור יכוין לשנות דלב ב"ד מתנה עליהם ובצ"ת א"ל להכר דקאפוליה חזקו"מ סי' ב"ג א"י ח"א"ל שדא ביה לרגא ע"ש. (ב) תיראו ותניח ציבמות פ"ק [ו' ב'] ומקדשי תיראו לא כו' כ"ה בנדפס ובז"ל ודע דבנדפס כתב לדעת בפ' קדשים וכו"ה בת"כ שם אך כהן בהכתי' כתב דכתיב בפ' בבר סיני וכו"ה הסמ"ג עיין קס"ד כתוב בסוף פרשת בבר את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו ותניח ציבמות כו' וז"ל דה"ע דנקטו מן המאחר ולא ממה דכתיב בפ' קדשים דבסוף פ' בבר סיני לעיל מהך קרא דאת שבתותי תשמרו וגו' כתוב ואכן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה ודרשינן מגילה כ"ב ב' עליה אי אחת משתחות בארצכם אלף אחת משתחות על אצנים של בהמ"ק ולכן שפיר דרשו על מש"כ אח"כ ומקדשי תיראו לא ממקדש אחת ירא להשתחות לו אלא ממני שהזכיר על המקדש פי' מן הקב"ה. (ג) מקדש מקדשי מקדשיכם בנדפס ליתא אולם בת"כ איתא. (ד) אחרון. בנדפס בפ' בני העיר [כ"ט א'] וכן בנדפס סי' שפ"ו כ' במגילה פ' בני העיר ובהכתי' לעיל סי' ק"ד איתא במגילה פ' אחרון ועיין תו"ט רפ"ג למגילה שיש נוסחאות דפ' בני העיר הוא פ"ג למגילה, ולשון הספוק כל"ל ואולי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם. (ה) שמואל בר רב יחזק וכו"ה במורה"מ סי'

שנאמר

ספר עמוד ז איסורים שאינם נעשים רע לבריות כי אם לשמים יראים

שהם שומטין עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש והניא התם במגילה בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש אין (יד) אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין נאותין בהם ואין מטיילין בהם ואין נכנסין [בהן] בחמה מפני החמה ולא בגשמים מפני הגשמים (טו) ומכבדין אותם ומרביעין אותם אבל קורין בהם ושונים בהם ומספידין בהם הספר של רבים אמר ר' יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותם עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש וכפרשין [סג י'] קלות ראש השבונות של רשות. פירשנו קלות ראש ומורא של כל אחד ואחד ותן לחכם ויחכם עוד שישמור אדם עצמו מקלות ראש הדומה לקלות ראש ששנו חכמים וכל שכן מחמור ממנו.

סימן תי [צח]

מורא שבת. כשם שצוה הכ"ה לתת מורא וכיבוד למקדש כך צוה לתת לשבת שהרי הוקשו זה לזה דכתיב (א) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו ומהו מורא שבת (ב) שיחשוב אדם בלבו לבכד את השבת ולשמור ולהיות חרד על הדבר ולא מן השבת אתה ירא אלא ממי שהזהיר על השבת.

תועפות ראם

שנאמר הוא ראי' גמורה מהפסוק ובשלאומר משום שנאמר הוא אסמכתא ועיין בפי' המשניות להפסא"י ספ"ח דברכות מש"כ סג בנו של המחבר והגרד"ל בפדר"א סכ"א בהגהות אות ו' כ' דמוכח מנכונות פ' א' לשון משום אינו דרשא פשוטא מקרא המפורש במקומו אבל מ"מ דאורייתא הוא וה"כ י"ל דעיקר הלימוד הוא ממ"ס ביבמות ו' ב' בזמן שאין בהמ"ק קיים מניין ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם ולדני' בהכ"ל ובהמ"ל הוא אסמכתא בעלמא ועיין לשל אות ח' מש"ס ועיין סי' שכ"ו. (יד) אין אוכלין בהן כו' נגדפס הגי' ואין אוכלין בהן וכן לשל סי' ק"ד איתא בכת"ל אין אוכלין בהן ונגדפס סס סי' טפ"ו הגי' ואין אוכלין ורש"י במגילה סס כ' אין אוכלין בהן כו' ולא נרמזין ואין אוכלין בהן דקלות ראש הן לשון קלות שמקילין אותה והרמב"ם פ"א מהל' תפלה ה"ו כתב אין נוהגין בהן קלות ראש כגון שחוק והיחול ושחיה בטילה ואין אוכלין בהן כו' וכ"כ הפוס"ע אור"ח ריש סי' קנ"א והוא דלא כגי' רש"י ולא ידעתי מה ה' לו לזכ"ה שפ"ד העור שס צוה"ל ורלה לומר כל אלו אף אכילה ושחיה בכלל ק"ר הוא וכן פרש"י עכ"ל הב"ה ומה הכיטור לתגר זה ואיך לא הכניס דחליא צהלוף הנרמזות. וגדלה דגי' היראים הנדפס עיקר דלח"כ כ' רבינו ומפרשין קלות ראש השבונות של רשות דממשכ"ר ומפרשין נראה דהוא פירוש למ"ס דברייתא בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש דהיינו חשבוניות של רשות ומדע"ת דמגילה כ"ה ב' ד"ה ואעפ"כ נראה דחשבוניות לא הוי ק"ר כ"כ כמו אכילה ושחיה עיי"ש וא"כ לפ"ד רבינו דפי' ק"ר דברייתא הוי חשבוניות של רשות. הוי זו ואל"ל זו שמתחילה אמרו אין נוהגין בהן ק"ר ואח"כ אמרו אין אוכלין בהן ואין שותין בהן כו' וי"ל דפי' חשבוניות שכ' רבינו הוי חשבוניות של רבים דלחשבה מילתא טובא והוי גנאי ביותר מאכילה ושחיה כמ"ס הרא"ש שם וא"כ הוי לא זו אף זו וה"ל לפי' הרמב"ם הנ"ל ונגדפס חסר ומפרשין ק"ר חשבוניות של רשות וגם יס שם פ"ס. (טו) מפני הגשמים. כ' הכריז יוסף לאור"ח סי' קנ"א והיה דתענית ד"ס א' גבי חוגי המעגל שנכנסו להר הבית מפני הגשמים שאני ועיין בבתי כהונה ח"א בסי' טו"ב דף ע"ד ועיין בטו"א למגילה שמתקפה צוה וסיים ושם אפרש ולא זכינו לראות דבריו צוה בם' נבו"א לתענית:

(א) דכתיב כו' ז"ע להבין ד"ק דהא ציבמות ד"ו תניא נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש מה שמירה בשבת לא מן השבת אהא מתירא אלא ממי שהזהיר על השבת אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש א"מ כו' ופרש"י לא משבת אהא מתירא דהא ז"כ ב' מורא ואיך דרש רבינו היקש למורא שבת ותו דא"כ למה ל"א הנמרה כפשוטו דמיתיר קרא למדרש ב' היקשא למורא שבת ולא ה' זריך לדרשא דשם מה שבת שמירה לעולם אף מורא מקדש לעולם עכ"ל הגר"ד שליט"א אולם בסמ"ק סי' ו' ראייתי שהביא ד' הנמרה דיבמות ד"ו צוה"ל נאמרה שמירה ומורא בשבת ונאמרה שמירה ומורא במקדש מה שבת לא משבת אהא ירא [דלא כתיב ביה מורא אלא אהי ה'] אלא ממי שהזהיר על השבת אף מקדש כו' וא"כ ברור שגם לפי רבינו היתה גירסת הנמרה כן ומפרש דה"ק נאמרה שמירה ומורא בשבת ונאמרה שמירה ומורא במקדש דר"ל ליתן את האמור צוה לזה ואת האמור צוה לזה דהיינו שמירה האמורה בשבת נאמרה גם במקדש ומורא האמורה במקדש נאמרה גם בשבת ומה שאמרו אח"כ מה מורא האמורה בשבת לא משבת אהא ירא היינו דלא כפרש"י דלא כתיב ב' מורא אלא דפשיטא לן הכי דמשד על המקום שברא העולם וכמ"ס החוש' יבמות ו' ב' ד"ה יכול גבי אכיו לא הוצרך לומר כן כו' וה"ל גבי שבת פשיטא לן יותר מאכיו והשם חדש מלא סמוכין לדברי רבינו מירושלמי רפ"ד דממאי מפני שאימת שבת עליו וכ"כ בצעל הטורים ריש סי' בראשית דבראשית אלויות ירא שבת אולם בבב"ג לא נמלא מורא שבת וחידוש הוא והלא כל דברי רבינו מיוסדים על מנין המצות לזכ"ה וכלן הוסף על דבריו ולא דבר מאומה מהבב"ג ואולי בנוסחת רבינו ה' כתוב גם בבב"ג מורא שבת ועיין לשל ריש סי' רע"ד דביאורי שם. (ב) ומהו מורא שבת כו' לפס"ה כולל מצות יראה לשמור כל אבינויות שבת הן צמ"ע והן בנ"ת ואולי כשיחסר אחד עובר גם על מצות היראה והוא, ומאופקטי אס גם בחול חייבין לכוות חרד על כיבוד השבת וכיו"צ ואולי הוקש לשמירת המקדש שכל עת היא וזה כדיוני' והא כדיוני' ונפקא מינה לנשים שיתחייבו לדיוט עוד מ"ע שהו"ג [לשון הגר"ד שליט"א]:

ספר עמוד זאמירים שאינם נעשים רע לבריות כי אם לשמים יראים רלא

סימן תיא [צו]

שמירת שבת. כאשר הזהיר ה' לתת מורא מי שתזהיר על השבת כך צוה (א) לתת שמירת שבת על לבו וכתוב בפרשת כי תשא ושמרתם את השבת כי קדש היא וכתוב בדברות אחרונות שמור את יום השבת לקדשו ושמירה היא בלב דכתיב ואביו שמר את הדבר וכתוב כי נעים כי תשמרם בבטן ואע"פ שפירשנו שמירת לב למדנו גם מזה המקרא שצוה יוצרנו שישמור מלעשות מלאכה בשבת.

סימן תיב [צט]

ועוננה. מצות עונג שבת (א) גמרא גמירא לה עד דאתא ישעיה ואסמכה אקרא דכתיב וקראת לשבת ענג והכי נמי אמרין בוכחים פ"ב [כ"ז ב'] ובפרק כ"ג בפנהדרין [כ"ז ב'] לענין מצוה אחרת אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מתורת יוחנאל בן כוזי למדנו ערל לב וערל בשר לא יבא אל

חופפות ראם

(א) וזה לתת שמירת שבת על לבו כי זהו כשיטת מה"ש שכל זמן העשין שלו [מ"ו] שימור שבת וכו' רבינו דהיינו שמירה בלב וכמ"ס בת"כ ריש פ' בחקתי וזכור את יום השבת לקדשו יכול בלבד כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים וזכור שהא' שונה בסוף ע"כ ונראה לי דפי' שמירה בלב הוא כי השבת ניתן לנו להיות מופת על חידוש העולם שזו היא עיקר האמונה ועו"ל הכתוב ושמרתם את השבת שמור את יום השבת בשמירה ובמחשבת הלב באמונתם זאת וסיים רבינו ואע"פ שפירשנו שמירת לב למדנו גם מזה המקרא שצוה יוצרנו שישמור מלעשות מלאכה בשבת דאי לא הא לא קיימא הא ומה"ס אמרו בצרכות כ' ב' דגם נשים חיותהו בשמירה דכתיב שמור את יום השבת לקדשו דהיינו שישמרו מלעשות מלאכה בשבת:

(א) עונג שבת כ' הרמב"ם רפ"ל מהל' שבת ד"ד לאמרו בשבת שנים מה"ת ושנים מד"ם וכן מפורשין ע"י הנביאים, שבתורה וזכור ושמור ושבתהו ע"י הנביאים כיבוד ועונג ורבינו חולק על הרמב"ם ואילו כשיטת מה"ש דחשיב בזמן העשין [מ"ח] עונג שבת ודלא כהשם חדש דאזיל כאן בחר איפכא כ' דרבינו כהרמב"ם ס"ל ובאמת פלגי וביצמות ז"ל אי' פרש"י ד"ה כה"י. הוי למד להזהר שלא יבטל עונג שבת בשביל תיקון הסגל וכ' שם בס' זכר יוסף לא ידעתי מניין דעונג שבת מה"ת דהא וקראת לשבת ענג לא הוי כ"א עשה מדברי קבלה ועיין חסד סופר בהל"ה סי' כ"ח כו' ולא העיר מדברי מה"ש והיראים דס"ל דהוי מן התורה, ומשכ"ל גמרא גמירא לה עד דאתא ישע' ואסמכי' אקרא ולא מייתי קרא דד"ה אכלוהו היום כי שבת היום דילי' דמשם למדנו שלא להשתנות ומייתי מדברי קבלה דחייב להשתנות וכ"כ בספר רביד הזהב פ' בשלה ער"פ אכלוהו היום ששהיה שם דברי היראים ועל מנחת עונג כ' הרמב"ם שהוא מד"ם אבל לענין איסור חגיגה גם הרמב"ם ס"ל דאסור מדאורייתא להשתנות בשבת עיין ברמב"ם פ"ג דנדרים ה"ט ובתוס' כ' בס' שוה הלכות לכה"ג עיין שו"ע להקשות להרמב"ם דיד' ארידיה ותי' בדוחק עי"ש ועיין בב"י יו"ד סי' רנ"ט ד"ה וגם הרשב"א כ' בתשובה סי' תרי"ד כו' ועיין מנ"א סי' רפ"ח סק"ו שם ג"כ דהא איסור דאורייתא הוא להשתנות בשבת כמש"ל הרב"י בשם הרשב"א וכ' שם הפמ"ג מש"כ דתענית בשבת איסור ד"ת יש לוהר מאכלוהו היום לא מדברי קבלה ודלא כמש"ל בס' חוות קשות למס' מ"ק ד"ד ב' וז"ל דהא מה"ת לא מצינו דאסור להשתנות בשבת וקרא דוקראת לשבת עונג אינו מדברי תורה רק דברי קבלה והא ראוי דמותר להשתנות ת"ח בשבת עכ"ל ובאמת תענית ועונג ב' דברים הם ואיסור תענית בשבת הוא מה"ת ועונג בשבת הוא דרבנן להרמב"ם והריש"א נמ"ק שם והא דמחשית ת"ח בשבת כ' הרביד הזהב שם דמשום פקוח נפש נגשו זה ומוטב שיחלל שבת א' כו' וז"ל המרדכי פ"ק דשבת עמ"ש שם יפה תענית לחלום כו' ובו דיום אפי' בשבת. כלומר מוטב שיחטא ולא לא יהא לבו דואג על החלום ויש לו יותר עונג בתעניתו מביאיתו ובצרכות מסיק ליתבי תעניתא לתעניתא יען כי התענה בשבת ור"מ פי' אין להשתנות אלא על חלום שראה הלך זמני עכ"ל ובאגודה פ"ק דשבת כ' פי' רא"ם דוקא בחלום שלשה פעמים ומש"כ המרדכי ובצרכות מסיק כו' ר"ל בצרכות ל"א ב' אבל בשו"ת מהר"י ברונא סי' ס"ג כתב שאין ליתבי תענית לתעניתו בת"ח וכ"כ הראב"ד בסדר צרכות שלו כו' ודך דצרכות ל"א ב' מפרש בר"ה שחל להיות בשבת מיירי דצרכות קורעין לו גז"ל על שחטא וזב ולפי שגורם לו ע"י החטא שהוצרך להשתנות לכן חוזרים ונפרעים ממנו וצריך ליתבי תענית לתעניתו אבל ע"י חלום מה יש לו לעשות ואינו מבטל עונג שהתענית עונג שלו הוא כו' וז"ל דלא הוי' בנרסחם בתענית דילי' ב' מאי תקנתי' ליתבי תעניתא לתעניתא וכן מוכח מהריש"א דנח' לחם' תענית שם עי"ש מיהו מש"כ האגור סי' ת"א ע"ש המרדכי פ"ק דשבת דרבי ר"א מונין ספק דאסור להשתנות עד שש שעות בשבת פסוק דלכ"ע אינו אלא מדרבנן כ"כ המ"ב צביאור הלכה שלו או"ח ריש סי' רפ"ח ואנכי לא ראיתי במרדכי שיכתוב ד"ל בשם הרא"ם דמש"כ המרדכי שם גם הרשב"ם ספק בן אדלעיל מיני' קאי ולא אדעתיה עי"ש, ורבינו הרא"ם דחשיב כאן מנחת עונג שבת בזמן המנחת ואילו לטעמי' דלהלן בס' חכ"ט מנה מנחת נר שבת יען אמרו נביאים ונדרתו מעשות דרכיך ונר הוא מכבוד שבת ועד דלא אתא ישע' גמרא גמירא לה עד דאתא ישע' ואסמכי' אקרא כההיא ובשבת כ"ה ב' חולד' מוצה והרא"ם שם כתבו דהלקת נר בשבת אית בי' מזהו דעונג שבת ולכן לצדק עלה וכן הרמב"ם רפ"ה מהל' שבת כ' ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת ומה שלא זכר הרמב"ם בפ"ל שמתקין שם צפרתי כבוד ועונג מדין הדלקת נר שהוא מכלל העונג הוא משום שכבר כ' אודות זה בפ"ה ואף שפ"ל ה"ה כ' נר דלוק אינו אלא אגב רהיטא שכל זה מתוקן מבע"י דהלקת הנר צוראי הוא מבע"י דלח"ה אסור וז"ש דבעת הדלקת הנר יהי' שולחן ערוך לאכול ומטה מונעת שכל אלו פי' שמיין מבע"י לכבוד שבת הן. אולם הפמ"ג לאו"ח במ"א סי' רס"ד סק"א כ' ציה"ל לפמ"ש"כ האמה דק בסומן כ"ח דכבוד שבת ד"ת הוא וכן עונג כו' והדלקת הנר מכלל הכבוד והעונג הוא כמש"ל הרמב"ם ז"ל פ"ה

ספר עמיד ז איסורים שאינם נעשים רע לבריות כי אם לשמים יראים

מקדשי לשרת ועד דלא אתא יחזקאל גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא ובשבת פרק כל כתבי הקודש [ק"מ ב'] אמרינן במה מענגה אמר רב יהודה משמיה דרב בתבשיל של תרדון ודגים גדולים (ב) בראשו שומים ולאו דוקא [אלו] אלא כל דבר מאכל הערב לאדם קרוי עונג ואמר רב חייא בר אשי אמר רב ואפילו דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הוי עונג מאי הוי אמר רב פפא כמא דהרסנא פ' דבר מועט אך שיהיה ניכר שלכבוד שבת עשאו ומנלן דעונג הוי אכילה דכתיב או תתענג על ה' והרכבתך על כמתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב עשאו ובשם שיש עונג באכילה כך יש עונג בהנאת גופו ומצוה לאדם לענג עצמו בהנאת גופו שגם היא נקראת עונג דכתיב אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג וסרוך (ג) ר"י אומר [ס"ט ק"מ ח'] כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים [שנאמר או תתענג על ה' והרכבתך על כמתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך וגו'] דכתיב ביה ביעקב ופרצת ימה וקדמה צפונה וגובה .

סימן תיג

פרו. ורבו. בארבעה מקומות הזוהרה תורה על פריה ורביה ב' בראשית (א) כתיב פרו ורבו ומלאו את הארץ וכתיב ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה ותנן ביבמות פרק הבא על יבמתו [ס"א ב'] לא

הועפות ראם

פ"ה ופ"ל מהל' שבת הביאו ה"ה"ס ב'רס"ג ח' וא"כ י"ל כו' עכ"ל הפמ"ג ועיין להלן סי' תכ"ט אות ב' צביאורי. ורחמי להביא כאן צענין מ"ס במעשרות פ"ד מ"ב כלכלת שבת ב"ס פוטריין וז"ל מחייבין וכתב י' ע"ז הרה"ג ר' מאיר אוקסנרמאן שליט"א מו"ק מינסק דאפשר לומר שהולכין לשיעור צביא"ה ע"ז ח' אמרו עליו על שמה' הוקף כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת כו' מנא אחרת נאה הימנה מניח את השנים ואוכל את הראשונה ולכן נבי כלכלה כאשר הכינה לשבת אם ימנא אחרת נאה הימנה יאכל הראשונה בחול מש"ה פוטריין כלכלה שהכין לשבת ממעשר כי חולי ימנא אחרת נאה הימנה ותשאר על חול, וזה"ל ברוך ה' יום יום וכאשר הכין הכלכלה לשבת נשאר על ולא החליפה על אחרת ע"כ קבעה למעשר עכ"ל וזהו י' ליישב קשיית ה"ה"ס ל' צביא"ה דל"ה ח' על כך משנה דכלכלת שבת ופירוש הרע"ב כלכלה מנא פירוש שיהיה שבת דוקא ב"ס פוטריין דאילו כלכלת חול גם ב"ס מחייבין. (ב) גדולים וראשי שומים כ"ה בגדפס וכו' ודקדקו קובע למעשר ח"כ מאי אריא שבת אפי' חול נמי כשיחידה לאכילה הוקבע למעשר ולפי ה"ל אפשר ליישב דדוקא כלכלת שבת ב"ס פוטריין שאם ימנא אחרת נאה הימנה חודא לה יחוד שלה משא"כ כלכלת חול לכ"ע חייבת במעשר דכיון שיחידה לאכילה הו"ל קבע ובעדיות פ"ד מ"י קתני הך דכלכלת שבת בחר סדין צביא"ה ב"ס פוטריין וז"ל מחייבין ומנו דבסדין צביא"ה דוקא ב"ס פוטריין דבשאר צגדים גם ב"ס מחייבין ה"ל לכלכלת שבת דוקא ב"ס פוטריין דאילו כלכלת חול גם ב"ס מחייבין. (ג) גדולים וראשי שומים כ"ה בגדפס וכו' ודקדקו לומר ראשי שומים משום דצביא"ה כ"ה ב' אמרו לא יאכל אדם שום וצ"ל מראשו אלא מעליו וכו' הפרישה לאו"ה סי' ק"ע סק"ל דראשו של שום הוא המשוכה שבו והוא הלבן ומה שלמטה הימנו הוא הירק הוא הגרוע וממנו כשיאכל המשוכה תחלה י' כרענתן וזהו בחול אכל בשבת יתחיל לאכול השום מראשו ולא יתחיל כרענתו וכו' כיון דמשום כבוד השב"ה הוא עושה כן כמ"ס בצרכות ז"ס ב' כ"כ המנ"א סי' ק"ע סק"ל ע"ש האגודה. ונכנסת הנה"ג פט"ו מהל' שבת וראשי שומים וצרי"ף ואגודה פ' כ"כ הני' ודגים קטנים וכו' מאי מעליהם דגים קטנים שאין עולין על שולחן מלכים [כע"ז ל"ה ח'] ואולי ס"ס הוא וז"ל גדולים מיהו בצרכות ז"ל ב' אמרו דגים קטנים מפרין ומצדין כל גבו של אדם וז"ל הגר"ל שליט"א עיין רמב"ם ס"ק מס"ק משבת וז"ל שום ב' ר"פ תשמיש המטה מחענוני שבת הוא ולפ"ז ל' כיוון חו"ל בראשי שומין כב"ק פ"ב ח' וגם בדגים כן ועיין בצרכות ז"ל ב' אלא שם ב' דגים קטנים ותרדן יפה לבני מעים כבעירובין כ"ס ח' ואולי גם ל' הוא סוב אך בניסוח ע' ז"ל מזה עכ"ל ועיין במטה משה סי' ת"ד משה"ס ביאר לדגים גדולים וצרי"ף שומין. (ג) לעג ח"ע בהנחת הנזק לא ביאר רבינו מה היא, ולפ"ז נמסר הדבר לכל אדם ממנה שיהענג וזהו מלותיו ועיין בטו"ש ריש סי' ט"א בחורים המתענגים בקפיתם כו' והנה לכו"ז י"ל דעת רש"י מקושיית ההוס' שבת קי"ג ב' דה"ל ל' ל' שמועט לו 'לשוח אפשר דגם מזה לו וכו' שאין איסור ומה בין ז"ל וכמדומני שהגריע"ב לוח ככרובי"א ע"ז ויש לעיין בדגים ועי"ה"ס בחוס' מדברי הירושלמי שח"ל רשב"י לאנו [הגר"ל שליט"א]:

(א) ב' בראשית ופ' נח ותנן כו' כ"ה בסמ"ג עיין מ"ס והנה דרשו כאן הביא ב' פסוקים (א) דבראשית ח' כ"ח.ב) שם ט' ו' דפ' נח אולם י' עוד ב' פסוקים ב' נח. ח' ח' י"ו ושרנו בחרן ופרו ורבו ועל הארץ. ב' שם ט' ח' פרו ורבו ומלאו את הארץ וז"ל מקומות הוסיפה תורה על פריה ורביה. ודע דהחוס' בחגיגה ב' ב' ד"ה לא כתבו ועוד פרו ורבו אכולהו ב' כתיב ואף לכנען עכ"ל וכו' שם מהרש"א והוא דבר תמוה דהא אמרינן פ"ו לישראל נאמרה ולא לב"י. וז"ל עכ"ל וכו' ה"ה"ס בצבני מילואים עדה"ה כחמיהת מהרש"א והגר"ס"ה בחגיגה שם ב' ב' זכ"ל עיין רש"י שניה דבריהם ב"ע ובמל"מ פ"ו מהל' מלכים י"ש דבריהם בטו"ש עי"ה ועל ה"ה"ס ב"ה"ל י' להפליא שגם הוא ירד לדעת המל"מ בישוש הירושלמי ועל החוס' כתב שגשג מהם נמרא דסנהדרין כחמיהת הרש"ל עכ"ל הגר"ס"ה אולם לא ראה דברי הקא"ה ב' אבני מילואים לנאש"ו ס"א סק"ב שדה דברי המל"מ בשהי ידים ומ"מ משה"ס ה"ה"ס ב' הירושלמי כהמל"מ הוא נכון. ובמס"כ המל"מ והסו"א ב"ה"ל ונבט"ו תענית י"א ח' דהא דאמרינן בסנהדרין נאמר לב"י ולא נאמר בסניי לישראל נאמרה ולא לב"י היינו מסיני ואיך אכל עד סיני נאטו אפי' ב"י עליו ומוכרח הוא בפרס"י סנהדרין שם יתיישב בזה דברי רש"י שאלתא ק"ס שהארינו שם ה"ש"ה ובע"פ

ספר עמוד זאמרים שאינם נעשים רעלבריות כי אם לשמים יראים רלב

יבמל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בנים ב"ש אומרים שני זכרים וב"ה אומרים זכר ונקבה (ב) ואע"ג דפליגי תנאי בכרייתא [ס"ז א'] ואית דאמרי דב"ה או זכר או נקבה כסתם מתניתין לב"ה ק"ל ותנן התם [ס"ד א'] נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבמל מפריה ורביה ותניא בגמרא אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר ויהי מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ ללמדך שאין ישיבת הו"ל עולה לו מן המנין פי' שיש לתלות בעון חוצה לארץ ואע"פ שבימי אברהם לא נתקדשה ארץ ישראל עדיין מ"מ חפצי הכורא היו בה שהרי הסולם בה היה קבועה כדכתיב ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ואיתמר [ס"ז א'] היו לו בנים ונתגיר ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה ר"ל אמר לא קיים והלכתא כר' יוחנן ואיתמר היו לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פריה ורביה ור' יוחנן אמר לא קיים ומסקינן כר' יוחנן ומסקינן [טז ע"ג] בני בנים הרי הן כבנים אפילו ברתא לברא ותרי מחד לא (ג).

סימן תיד [כו]

ושמתם את דברי אלה. צוה הכורא ברוך הוא שישומו ישראל דברי תורה על לבם דכתיב ב' והיה עקב ושמתם את דברי אלה על לבבכם פירוש שימה שיוכר דברי תורה וישתמש על לבו תמיד ויהנה בהם בלבבו וכל שעה ושעה שחושב אדם בדברי תורה וחושב בלבו מקיים מצוות ושמתם הלא (א) למדת גדולתם של לומדי תורה והוגיה שמקיים מצוה בכל עת. תניא בספרי ושמתם את דברי אלה זו תורה וקשרתם אותם אלו תפילין אין לי אלא תפילין ות"ת שאר מצוות מנין הרי אתה דן בנין אב משנהן הצד השווה שבהן וכו' (ב).

הועפות ראם

ובע"ס ולפי דעתי פשוט דר"ג ה"ק לא מיבעי דעכשו לאחר סיני ישראל הוזהרו בפ"ו אלא אפי' קודם סיני בשעה שהיו ב"ל הוזהרו זה מדכתיב ואחם פרו ורבו וממילא לא נפקי ישראל לאחר סיני מאותם הוזהרו כמבואר בגמרא ובס' מ"ס עמוקים כ' ע"ד מהרש"א בזה"ל ולק"מ דגמרא דביבמות ס"ז א' היו לו בנים בהיותו נכרי ונתגיר ר' יוחנן אמר קיים פ"ו כו' דמשיקרא נמי בני פ"ו מינהו ופרש"י דכתיב ויאמר להם פרו ורבו ותוס' הקשו שם ואל"ת דנד"מ משמע דב"ל לא מפקדי אפי' וי"ל דהכא לאו בני חובב אפי' קאמר אלא כלומר שנייהם נקראים על שם כו' אלמא נכרים אף דלאו בני חובב מינהו שייך בהו לשון פ"ו ומקרא דפרו ורבו כפרש"י והשתא כ' תוס' שפיר דלא הוי קרא אכולהו ב"ל כתיב אף לכנען עכ"ל ולא ידעתי מה הועיל בתירומו דלא כוונת התוס' הוא להוכיח דעבד חייב בפ"ו א"כ מה זו הוכחה מדשיך לשון פ"ו אכולהו ב"ל אף לכנען הא מירי דכוה אנכרי דודאי שייך גבי' לשון פ"ו וכמו שהביא בעלזו מבימות ואפי' אמרינן פ"ו לישראל נאמרה ולא לב"ל וקשיית מהרש"א בנזק"ע ובס' דברי שלמה למס' תנינה שם כ' דדברי מהרש"א תמוהים דשאני עבדים שחייבים במצוות כלשהו וא"כ אע"פ שיעלה מבי"ל מעבדים לא יעלה ואע"פ שגמים פטורות שאין דרכם לכבש עבדים לא שייך עכ"ל. (ב) זכר ונקבה. טעמיהו דב"ה אמרו בגמרא דלפינן מברייתו של עולם ובס' פורת יוסף מערכה ס"ו אות י"ד כחז"ל ע"כ פ"ו לב"ל דדנין אפטר משאי אפטר וא"כ ישאר לרדי' קשיית בגמרא תמורה י"ח ב' לה"ל קרא אס כשכ הוא מקריב למעוטי ולד מעשר וליף עברה עברה מנכור כיון דס"ל דנין אפטר משאי אפטר ועכ"ל לב"ל דהך הוא אחא למעוטי תמורה הפסח שנתא קודם שחטת דלינו קרב כמו שאמרו בפסחים דל"ו עכ"ל ובמחכ"ת לא עיין בפרש"י שם ז"ו א' ד"ה ת"ל הוא שפי' פסח הוא וכ"כ רש"י בנזכרים ל"ו ב' והתוס' שם ו' ב' ד"ה אלא ואין זה ענין להביא דאס כשכ הוא מקריב דתמורה וכ"כ הגרש"ם בחי' לס' נח"ע להשיג על הכ"א עי"ש והוא דאס כשכ יפס נדרש בת"כ למעוטי דאין הכנור מוכרין שלמים וז"ל הוא היחיד מביא שלמים נדרש ואין הכנור מביא שלמים נדרש ולפי' אודא לה כל דברי המערכה שבפסח יוסף שם ועיין מהרש"א שם דהכא אפי' ר"ע דס"ל אין דנין אפטר משאי אפטר מודה דדנין דמסתברא כיון דמאות פו"ר הוא לקיום העולם לריך נקבה וזכר כמו תחלת צרייתו עכ"ל ובס' כלילת הענורה מערכת האלף אות ה' כ' ונראה ברור דזהו דעת הרמב"ם דס"ל באמת בכל דוכתי דאין דנין רק דפו"ר שאני בסדרת מהרש"א עכ"ל ולעיל סי' קנ"א כחבתי ג"כ בדעת הרמב"ם דפסק כמ"ד דאין דנין אפטר משאי אפטר עי"ש אות ד'. (ג) הנה רבינו לא כ' תולדה לפריה ורביה ובאמת יש לומר. תולדה. ולערב אל תנה ידך דדרשינן במס' יבמות שם דאע"פ שגשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו ויוליד וכ' רב אלפס דמדרבנן קאמר אע"פ דמדאורייתא נפטר בנן ובת הביאו הסמ"ג עיין מ"ס ולכאורה ראי' מזה דדעת רבינו כמס"כ הכ"ה ביו"ד ס"ס רכ"ח דאף שקיים מצוה פו"ר מזה מן התורה לישא אשה משום צורך זרע וזרעו ולערב אל תנה ידך עי"ש שם"ל לפ"ה האו"י שהביא שם ועיין לעיל סי' שמ"ג שהביא שם רבינו ד"ו ובספר שדי חמד קונטרס הכללים ח"ב מערכת ואלו כללי י"ד האריך לתמוה על הכ"ה עי"ש דבריה נמנעים כדרכו בקודם:

(א) הא למדת כו' שמקיימים את המצות בכל כ"ה בנדרס וז"ל הגר"א שליט"א מחבאר עפ"מ"א צברות כ"ד ב' ת"ח אסור לו לעמוד במצוות המוטות לפי שא"ל לו בלא הרהור תורה ואל"ל בכל רגע מקיים מצוה ויש להוסיף שם דברי רבינו הגר"א בש"ל ריש פאה דה"ט דת"ת כנגד כולם משום שבכל תיבה ותיבה שלומד בה הוא מצוה בפ"ע ולדברי רבינו דר"א מתקיימת גם מ"ע דושתתם לבד מצוה הלימוד בכל תיבה אף אם ילמוד בלא מחשבת הלכ רק אמירה בעלמא ודאי אינו מקיים מצוה זו דושתתם ועיין מנ"א סי' כ' דכשאינו מבין ל"ה לימוד כלל מ' שם מצוה ת"ת אינו מקיים וע"כ עיין צברות י"ג ב' שגדרס לר"י מושמחם על התפילין וז"ל שהיא דרשא בעלמא מלאסמכ"י לשם ואין מקרא יולא מירי פשוטו עכ"ל ועמ"ל סי' ש"ט. (ב) הגד השום שבהן שם מצוה הנוף שאין תלויות